

2024-05-14

RUN/147/2024

Ert dnr: LI2024/00248

Malin Nyqvist Ljungberg
Samhällsutveckling
Tfn:
E-post: malin.nyqvistljungberg@regionjh.se

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande gällande Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

Om utredningen

Fram till 2001 fanns en statligt finansierad lagring av livsmedel och insatsvaror för livsmedelsproduktion, främst spannmål, drivmedel och gödning. Utredningen Livsmedelsberedskap för en ny tid har nu analyserat dagens behov och föreslagit mål för att säkerställa tillgången på livsmedel och insatsvaror vid kriser och krig. Med tanke på det svenska medlemskapet i Nato betonar behovet av en tydlig nationell samordning för att stärka landets beredskap ytterligare.

Utredaren föreslår flera förslag för att stärka livsmedelsberedskapen. Förslagen handlar bland annat om den enskildes ansvar, kommuners ansvar, beredskapslagring och skydd av jordbruksmark. Utredningen menar att enskilda bör ha livsmedel hemma motsvarande minst en veckas förbrukning. Utredningen föreslår också en ny lag om livsmedelsberedskap där beredskapslagring inom jordbruksområdet ingår.

Region Jämtland Härjedalens utgångspunkt

Region Jämtland Härjedalen arbetar för att hela Jämtlands län ska utvecklas. Förutsättningarna ser olika ut beroende på vilka vi är, var vi bor och verkar. I den regionala utvecklingsstrategin betonar att vid beslutsfattande ta hänsyn till inomregionala skillnader. För att stärka livsmedelsberedskap i hela landet är det viktigt med geografiska glasögon där hänsyn tas till regioner med långa avstånd, liten livsmedelsproduktion och, till antalet innevånare, små kommuner. Därav följer nedan synpunkter och förslag.

Sammanfattning

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på utredningens ambitioner att föreslå en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. Utredningens förslag lämnar dock många frågetecken inte minst i oklarheten

vad gäller hur begreppen ”över tid” och ”befolkning” ska tolkas och synkroniseras med och avgränsas till annat beredskapsarbete.

Region Jämtland Härjedalen anser att uppdraget har ett brett anslag men att förslaget saknar ett helhetsperspektiv och nordlig dimension ur ett regionalt utvecklingsperspektiv gällande:

- **Samordning:**

- Idag finns beredskap och livsmedelsfrågorna fördelade på en mängd offentliga aktörer. Med nu föreslaget utökad ansvar hos livsmedelsverket är det viktigt med samordning mellan myndigheter inom t ex: beredskap, kompetensförsörjning och robusta betalningssystem mm.
- Utredningen saknar förslag som bygger hållbara, robusta och resilienta värdekedjor i syfte att säkra livsmedelsberedskap i alla delar av landet och för situationer som kan uppstå vid allvarliga störningar som tex cyberattacker, störningar i handelsströmmar, naturkatastrofer, samt sjukdomar hos djur och människor.

Det finns ett antal kritiska beroenden för värdekedjan på lokal, regional och internationell nivå exempelvis genomförandekapacitet i glest befolkade ytor och förutsättningar på kommunnivå för att säkerställa genomförande av det omfattande ansvar som kommunerna föreslås ha. Tex norrlandsregionerna spänner över stora geografiska ytor och behöver därför samverka på lokal, regional och nationell nivå.

- Utredningen föreslår ingen koppling till arbete inom den nationella livsmedelsstrategin, Tillväxtverkets samordningsuppdrag eller de regionala livsmedelsstrategierna, där ett fokuserat arbete för att stärka hela livsmedelskedjan, även ur ett beredskapsperspektiv pågår.
- Region Jämtland Härjedalen saknar regionernas roll som regionalt utvecklingsansvariga och som samordnare i de därtill relaterade frågorna tex inom kommersiell service, regionala livsmedelsstrategier, infrastruktur och andra näringslivsfrågor. Det är anmärkningsvärt att regionerna inte uttryckligen nämns i lagförslagen. Påverkan med den nya livsmedelsberedskapen kommer att bli så pass stor att resurser behöver avsättas för att samverka med lokal, regional och nationell nivå.
- Ansvarsfördelningen mellan näringslivet, myndigheter och kommuner ska enligt utredningen utredas vidare. Region Jämtland Härjedalen anser att det bör ske skyndsamt.

- **Livsmedelsberedskap**

- Livsmedelsberedskap bör ses ur ett helhetsbegrepp där hållbarhet och insatser på tex vägnäten bärighet (inklusive enskilda vägar), landsbygd, handel, näringsliv och vattenförsörjning ingår.

- Nationell livsmedelsstrategi och regionala livsmedelsstrategier bygger hållbara resilienta system. De är ett verktyg för samverkan i partnerskap under normala förhållanden och här finns potential att utöka strategierna till att även arbeta för strukturer som fungerar vid allvarliga störningar och krig.
 - Logistik/distribution/Förädling och näringslivssamverkan
Fungerande flöden med logistik inom och mellan regionerna samt handel över gränserna är av större vikt än stor nationell lageruppbyggnad. Detta för att lager kostar samt att handeln är en nyckelspelare i att lösa de oväntade problem vi kommer att ställas inför.
 - Lönsamhets- och kompetensförsörjningsproblematiken berörs inte heller i utredningen. Utan konkurrenskraftiga företag och en ökad inhemsk livsmedelsproduktion kommer vi inte kunna bygga en stark livsmedelsberedskap.
- **Statlig finansiering**
 - Utredningen föreslår att kostnaderna för livsmedelsberedskapen ska belasta statsbudgeten. Ansvaret för försörjningstrygghet kan inte läggas över på näringslivet. Beredskap och lagring kostar och många jordbruksföretag och livsmedelsbutiker saknar ekonomiskt utrymme för investering och den extra kostnad som beredskap ger under "normala" år.
 - Finansieringsfrågan är ännu inte löst, För tillkommande uppgifter ska staten enligt finansieringsprincipen ersätta kommun och regioner. I praktiken kommer ambitionsnivå och förmåga att återspeglas i storleken på statens ersättning.

Synpunkter

Region Jämtland Härjedalen avstyrker begreppet ”över tid”. Det, i utredningen centrala begreppet ”över tid” behöver definieras, eller övervägas att bytas ut, för att utredningens förslag ska kunna tolkas. Beroende av tidshorisonten för begreppet så är behov av åtgärder helt olika. Vidare vill Region Jämtland Härjedalen betona att begreppet ”över tid” inte används i annat beredskapsarbete, samt att utredningens definition av livsmedelsberedskap skapar målkonflikter enligt ovan. Begreppet ”över tid” är oklart och svårt att synkronisera med övrigt arbete.

12.3.3 Vissa begrepp ska förklaras i lagen

Begreppet ”personer som inte endast tillfälligt vistas där” skapar otydligheter vid tillämpning. Vi önskar en bättre specificering för var avgränsningen för kommunens ansvar ska ligga.

Givet mängden fritidshus i Jämtlands län kan siffran fluktuera mycket över året. Andra områden med tex närvaro av inhemsk militär personal påverkar också kommunens beräkning för vilka som ska tillgodoses. Region Jämtland Härjedalen föreslår att definitionen av befolkning, kopplat till kommunernas uppdrag bör synkroniseras med övrigt kris-och beredskapsarbete.

13.2 Kontinuitet i måltidsverksamheten bör säkerställas

Begreppet ”över tid” är problematiskt att använda för kommunernas ansvar för livsmedelsberedskapen. Livsmedelsberedskapen måste följa övrigt kris- och beredskapsarbete.

13.3.1 Analysera befolkningens behov

Förslaget att kommuner ska analysera de behov som kan uppstå för befolkningen i kommunen vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen. Förslaget går utöver både verksamhetsansvaret och det geografiska områdesansvaret att samverka.

13.3.2 Planera för distribution av livsmedel

Region Jämtland Härjedalen ser utmaningar gällande att kommunerna ska planera för lokal livsmedelsdistribution. Enligt ansvarsprincipen ska den som ansvarar för en verksamhet i normalfallet även ansvara för denna under kris och höjd beredskap. Samverkan i flödet mellan primärproduktion, livsmedelsproducenter, grossister, lager, distributörer och livsmedelsbutiker för att nå konsument åligger dagligvaruhandel och livsmedelsföretag under normala förhållanden och bör rimligen ha det även under kris. Regioner och kommuner har enligt samma princip ansvar för måltiderna i egen verksamhet såsom äldreboende och skolmåltider.

Region Jämtland Härjedalen välkomnar att Jämtlands län är omnämnt i utredningen där s.k. service- och trygghetspunkter, (SOT) framhålls som ett gott exempel men även här finns ett behov av statlig finansiering.

13.3.3 Åtgärder vid allvarliga störningar

Förutom kommunerna behöver även andra relevanta aktörers ansvar förtydligas tex länsstyrelsen via uppdraget som beredskapsmyndighet inom sektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Även regioner behöver involveras tydligare i samverkan.

15.1 Jordbruksmark bör skyddas bättre

Region Jämtland Härjedalen delar utredningens mening att jordbruksmark och livsmedelsproduktion bör skyddas samt vill stimulera ökat nyttjande av jordbruksmark. Vi anser dock att insatser för att öka kommunernas möjligheter till en långsiktigt hållbar planering bör prioriteras före statliga regleringar av jordbruksmark.

15.3 Försörjningstryggheten för insatsvaror bör stärkas

Region Jämtland Härjedalen menar att om inte näringslivet rustas i ett förebyggande perspektiv är det svårt att lyckas under en kris. Gällande lagerhållning för näringslivet saknar vi dimensionen för insatsvaror (tex säd och mineralgödsel). Förslaget bör beakta och kartlägga möjligheterna till samverkan över län och landsgränser, även Norge.

15.6 Livsmedelsbutiker bör vidta beredskapsåtgärder

Under kartläggningen av livsmedelsbutikernas förmåga att motstå allvarliga störningar bör

även utmaningar i glesa strukturer beaktas som t ex bärighet på vägnätet inklusive enskilda vägar samt logistik, distribution, förädling och näringslivssamverkan.

16.1 En funktion för att tidigt upptäcka hot ska inrättas

Utredningen anger att Livsmedelsverket ska samverka med Jordbruksverket, Länsstyrelsen och andra aktörer som har information för att tidigt upptäcka hot mot livsmedelsförsörjningen. Vi ser positivt på förslaget med tillägget att det bör tydliggöras att även regioner finns representerade i samverkan.

18 Finansiering

Region Jämtland Härjedalen välkomnar att livsmedelsberedskapen finansieras via statsbudgeten och instämmer med utredningen om att nya obligatoriska uppgifter som kommunerna ska regleras enligt den kommunala finansieringsprincipen. Föreslagen summa på 250 miljoner kronor för Sveriges kommuner är dock inte tillräcklig.

Region Jämtland Härjedalen betonar behovet av klara riktlinjer och statlig finansiering men också en långsiktig finansiering för att möjliggöra även deltagande från landets livsmedelsproducenter och aktörer inom kommersiell service.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Jonas Andersson
Ordförande regionala utvecklingsnämnden

Magnus Aspegren
Regional utvecklingsdirektör

Yttrande fastställt av regionala utvecklingsnämnden 2024-05-14, § 51